תלמוד בבלי · אחרונים · שערי תורת בבל · סדר נשים

שערי תורת בבל על גיטין

רבי זאב וולף רבינוביץ'

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שערי תורת בבל על גיטין

רבי זאב וולף רבינוביץ'

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שערי-תורת-בבל-על-גיטין/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 4
דף יא. 4
דף יד. 4
דף יז: 4
דף כב. 5
דף לא. 5
דף לד. 5
דף לו. 5
דף לח: 6
דף מ. 6
דף נו: 7
דף נז: 7
דף נט. 8
דף סב. 8
דף סד: 8
דף סה: 8
דף סו. 9
דף סו: 9
דף סז. 9
דף סח. 9
דף סח: 10
דף עז. 10
דף עח. 10
דף עט: 10
דף פה: 11
דף פט. 11
דף צ. 11

דף ב.

(ב א תוספות) **ד"ה ואם וכו' טענינן מזויף לנפרע שלא בפניו וכו'**.—יש להביא ראייה לדין זה מדאמרו לקמן (ה ב): "עצמו קנה נכסים לא קנה", ומשמע דלא קנה בכל אופן אף שאין מי שיטעון כנגדו מזוייף הוא.

דף יא.

(יא א תוספות) **בטאי גרסינן דבטי שם ישראל וכו' שהיה עבד וכו'**.—אינו מובן, דאפשר שזה שהיה עבד השאיר לעצמו את השם "בטי", שהיה לו בגיותו, שכן בזמנם היו הגרים רגילים שלא להחליף את שם גיותן בשם חדש של ישראל, שכן מצינו את אונקלוס הגר (מג' ג א) ובלוריה הגיורת (ר"ה יז ב ויבמ' מו א) ונפטיים הגר (יבמ' צח א).

דף יד.

(יד א רש"י) **ד"ה איסתירי זוזי סלעי מדינה סתם איסתרי** (פי' סלע מדינה הוא סתם איסתרי) סלע צורי איסתרי זוזי (פי' סלע צורי נקרא איסתרי זוזי). ועי' רש"ש ששגה בזה (ר' אהרן דוד חורגל בכנסת הגדולה ח"ד צד 161).

דף יז:

(יז ב) **והא איפכא שמעינן להו וכו' איפוך**.—כתב הר"נ בחדושיו דבתרייתא מפכינן דמסתמא מאן דמתרץ מתכוין להעמיד דבריו וה"נ מוכחא בפרק השולח (מו ב) דמותבינן אמתני' דהמוציא את אשתו משום איילונית דר"י אדר"י ואמרינן איפוך ומוכחא התם דבתרייתא מפכינן ע"כ. ביאור דבריו: דהתם מוכח דמפכינן מתני' דאיילונית השנייה באחרונה אחר מתני' דמוציא שם רע. אבל מ"מ אין ראייתו מובנת דבתלמודא שם מקשינן עלה דמתני' דאיילונית ממתני' דמוציא שם רע דלמעלה. אבל בתלמודא שם באותו מקום מייתינן מתניתין דמוציא שם רע באחרונה. וא"כ שפיר י"ל דהתם מפכינן קדמייתא דהיינו נמי מתני' דאיילונית. והנה בכתובות (יו"ד א) מוכח דהיכא דאמרינן "איפוך" סתם - בתרייתא אפכינן (ע"ש). ולפ"ז נכונים דברי רבנו תם (ביצה ט ע"ב תוס' ד"ה אמר, ע"ש).

דף כב.

(כב א) **אילן מקצתו בארץ וכו' טבל וחולין מעורבין זב"ז דברי רבי.**—בתוס' מעשרות סופ"ד וכן בירוש' ערלה פ"א ה"א שיטה אחרת בדברי רבי, דרואין אותו כאילו כולו נטוע בארץ. וע"ע בירוש' דמאי פ"ו ה"י (כה ע"ד).

דף לא.

(לא א משנה) **ובהוצאת סמדר.**—בספר דברי ימי ישראל לגרץ הוצ' שפ"ר ח"א צד 323 כתוב: בקץ ימי החורף ותקופת ימי האביב כאשר יפרח עץ הגפן ותחל התסיסה השניה ליין המשומר ביקביו יחוגו היונים חג השכרון.

דף לד.

(לד סע"א) **והלכתא כנחמן והלכתא כנחמן והלכתא כנחמני.**—כל זה נראה שאינו מגוף התלמוד, שהרי"ף כתב טעם שהלכה כר"נ, דביטול בפני שנים, דקאי ר' יוחנן כוותיה. ועי' רא"ש סנה' פ"א סי' ג', שדעתו שהוא מעיקר התלמוד. והנה לשון זה מצאנו גם בה"ג הל' גיטין, אבל משמע שם שהוא מהוספת בעל ה"ג על לשון התלמוד (ע"ש).

דף לו.

(לו א) **רב צייר כורא וכו'.**—עי' מ"ש רשב"ם בב"ב (קסא א). ונראה שרב רמז בחותמו למאמרו בשבת (קיח ב): "כל המענג את השבת נותנין לו משאלות לבו" "ומענגו בתבשיל של תרדין ודגים גדולים". ור' חנינא רמז על המסופר ביומא (פז ב), דר' חנינא ראה בחלומו לרב, דזקפוהו בדיקלא. וע"י זה לא נתפייס ר' חנינא לרב עד שירד לבבל, ושם נעשה לראש, ור' חנינא היה לראש בא"י והאריך ימים רבים. ולכן חתם ר"ח בחרותא, שהוא ענף עץ דקל (כפי' רש"י) לזכר נס זה שנתגלה לו בחלומו. ורב חסדא צייר סמ"ך לזכר נס השליו, שהיו ממציאים לו בין העצים, כדאיתא ביומא (עה ב). ושליו בעברית נכתב בארמית בסמ"ך (סליו), כתר' אונ', וכ"ה ביומא שם. ור' הושעיא צייר עי"ן ע"פ דתני ר' הושעיא בפסחים (קיב ב): "מרחיקין משור מועד כמלא עיניו". ונראה שע"י מעשה, שקרה לעצמו או לאחרים, שניצל משור המועד, שנה כן. ורבה בר רב הונא צייר מכותא, שהיא וילון של ספינה (כפירש"י) או ספינה עצמה (כערוך ע' מכתא) לזכר מה שאירע לו במטרוניתא, שאסרה לו את הספינה בכשפים והוא התירה, כדאיתא בשבת (פא ב). ועי' בירושלמי פ"ט ה"ט [נ רע"ד], ד"שמואל כתב חרותא". וגם זה י"ל, שהוא על

שם המעשה שבב"ק (צב א), שהדקלים שלו הכחישו את הגפנים, וצוה לאריסו להביא לו את הקור של הדקלים כדי לייבשן ולתקן את הגפנים.
שוב מצאנו בבכורי העתים תקפ"ח צד 17-18, שכתב הרב שי"ר ז"ל, שענף של דקל, שהיו משתמשים בפריו לרפואה כללית, היה מורה על החותם, שהוא רופא מומחה. ור' חנינא ושמואל היו רופאים מובהקים.
(שם תוספות) **ד"ה בזמן וכו' דבעזרא מני לכל י"ב שבטים**.—כבר התפלא ע"ז בס' נתיבות עולם (מדה יז, ווילנא תרי"ט דף נב ע"ב), כי "לא מצינו בעזרא ונחמיה רק יהודה ובנימין". ואנחנו מצאנו (דה"א ח ג) גם אפרים ומנשה. ועי' במצודות שם שכתב, שגם משאר השבטים היו שם. ומצאנו עוד בספר הגאולה לרמב"ן שער א' שכתב, דנראה מפשט הכתוב, כי לפני גלות הארץ ביד סנחריב נאספו אל ערי יהודה משכניהם מנשה ואפרים ושמעון שהיה בתוך נחלתם (פי' בתוך נחלת בני יהודה, עי' יהושע יט א), כ"ש ביאשיה "אשר אספו הלוים שומרי הסף מיד מנשה ואפרים ומכל שארית ישראל" (דה"ב לד ט). וקודם לזמן הזה בימי אסא כתיב "ויקבץ את כל יהודה ובנימין והגרים עמהם מאפרים ומנשה ומשמעון כי נפלו עליו מישראל לרב" (דה"ב טו ט). ואלה גלו עם יהודה ובנימין לבבל וגם עלו עמהם יחד לא"י. וע"ש שהביא הא דתני בסדר עולם פכ"ט: "כל הקהל כאחד ארבע רבוא אלפים שלש מאות ששים" (עז' ג סד, נחמ' ז סו), בפרטם אינם אלא שלשים אלף. ושנים עשר אלף היכן הם? אלו שעלו משאר השבטים.

דף לח:

(לח ב) **ואחת קבעה סעודתא בערב שבת**.—י"ל דע"ש דהכא היינו בלילי שבת, שכן היה מנהגם לדרוש בלילי שבת, כבירושלמי סוטה פ"א ה"ד [טז ע"ד] ובויק"ר פ"ט, ובשעת הדרשה אסור לקבוע סעודה. ולפ"ז הוא כעין "בשבתא" דרישא (ולביאור זה מתיישבת קושית קרבן נתנאל, אות ע"ח, שאינו אלא לפי' רש"י, דלילי שבת אסור משום שאין כאן כבוד שבת). ועי' ר"נ כאן שכתב, דלא מחוור מה שפי' רש"י לחד לישנא בלילי שבת, דלישנא דע"ש משמע בע"ש ממש. ועי' מ"ש על זה בפסח' קט א.

דף מ.

(מ ע"א) **אי אתה מודה שבניה עבדים**.—לפרש"י הא דאמרינן למטה "דרב דימי טעותא היא", היינו שדינו של ר' יוחנן אינו כהלכה, שכבר הקשו עליו ר' אמי ור' אסי, ואין זה מחוור. ונראה דמה שאמרו ר' אמי ור' אסי "אי אתה מודה שבניה עבדים" היינו

הבנים שילדה לפני שנתנו לה גט שחרור הרי הם עבדים, דאינהו סברי מעוכב גט שחרור בניו עבדים (עי' תוס' ד"ה אותו). וה"נ בירושלמי דפרקין ה"ד [מה ע"ד], דא"ר יוסי ב"ר בון דעבד היוצא משום יאוש בניו עבדים. ומ"ש למטה "דרב דימי טעותא היא" עניינו כפשוטו שטעה רב דימי ולא אמר כן ר' יוחנן מעולם, שמאחר שלא צוה לבניו לשחררה אינם חייבים לשחררה. ומה שאמר "אל ישתעבדו בה" - נתכוין שמעשה ידיה יהיה של עצמה ולא ליורשים. וכעין זה בירושלמי קידושין פ"א סוה"ג [ס ע"א]: "פלונית שפחתי עושה אני לה כתב שלא תשתעבד ר' לעזר ור"ש בן יקים אעלון עובדא קומי ר' יוחנן אמר לא הכל ממנו לשעבד <בה> בניה מה הם? עבדים. מה שייר בה? מעשה ידיה. ר' אבא ור' יוסי תריהון אמרין דרבי היא דרבי אמר אדם משחרר חצי עבדו". ואף שבירושלמי שיטה אחרת, אבל הענין מוכיח כפירושנו.

דף נו:

(נו רע"ב) **לא היו שוברין את החבית בשביל דרקון וכו'**.—עי' מ"כ איכ"ר פ"א אות ל"ב, דמשל זה משלו לענין ביהמ"ק, שאספסיינוס יש לו להחריב את ביהמ"ק ולהרוג את הבריונים ודלא כפירש"י כאן. ובמ"כ שם הוציא את הדברים מידי פשוטן ופירש כפירש"י כאן (ע"ש). וגם פירש"י כאן דחוק. ולכן יש לפרש גם כאן, שאספסיינוס א"ל לריב"ז במשלו, דמאחר שיש אצלכם אנשים רעים אחריב את העיר והמקדש כדי לשבות את הבריונים ולהרגן. ולרש"י ז"ל לא הוה ניחא לפרש כן מהא דאיתא למטה "א"ל ולא אמרי לך א"ל אנא נמי אמרי לך". ומ"מ אינו מוכרח, שיש לפרש גם שם "אנא נמי אמרי לך", דמאחר שיש אצלכם בריונים אחריב את העיר והמקדש, שכל זמן שהעיר והמקדש קיימים הם בוטחים וחוסים בהם.

שם **שמועה טובה אתיא לך וכו'**.—דברים אלה נכונים ע"פ חוקי הטבע והנסיון מסכים להם[1].

דף נז:

(נז רע"ב) **אשכחיה לדמיה דזכריה דהוה קא מרתח וסליק**.—ענין הרתיחה מובן ע"פ מה דאיתא בדב"ר פ"ב סי' יז, שדם נקי שנשפך תוסס ולא ינוח עד אשר ימות זה ששפך את הדם הנקי.

[1] עי' הצפירה תרמ"ח גליון קעו במאמר "העצב" ובגליון קפ"ב במאמר "השמחה".

דף נט.

(נט א) **מחוי רב יהודה לרב יצחק בריה וכו'**.—בס' מקח וממכר לרה"ג שער ג' הנוסח: מחוי רב יהודה על רב[2] יצחק בריה וכו'.

דף סב.

(סב א תוספות) **ד"ה אשרתא וכו' דלכ"ע לגוי אסור לומר שלום עליך וכו'**.—דבריהם תמוהים בעיני, דהא מבואר במשנתנו, דיותר מותר להחזיק ידי גוי בשביעית מישראל, מפני שהגוי אינו אסור לעבוד בשביעית. ושיטה אחרת בירושלמי כאן, דזה ששנינו "ושואלין בשלומם" אישראל דסליק מיניה קאי (דלא כשיטת תלמודנו דאגוי קאי) ואמורא אחד אית ליה התם, דלגוי אומר "חרוש בה היטב", וכל־שכן שמותר לומר לו "יישר": ולישראל אומרים לו "יישר", אבל אסור לומר לו "חרוש בה היטב". ואמורא אחר סבר, שלגוי מותר לומר לו "יישר" וכל־שכן "שלום עליך", אבל אסור לומר לו "חרוש בה היטב"; ולישראל מותר לומר "שלום עליך" אבל לא "יישר", וכל־שכן שאסור לומר לו "חרוש בה היטב". ועי' בירושלמי שביעית פ"ד ה"ג וכן בסופ"ה שם, שיש בה חילוף תיבה, שתיבת "ישראל" נשמטה מרישא לסיפא. ועי' בר"ש שם ובשנות אליהו שם שפירשו כפי הנוסח שלפנינו שם.

דף סד:

(סד ב תוספות) **ד"ה אלא וכו' וא"ת מ"ש וכו'**.—כבר הקשו זה בירושלמי פ"ה ה"ט [מז רע"ג] ותירצו, דבנו ובתו הקטנים, שאין להם דעת אינו יכול לזכות על ידם, אבל שפחה ביש בה דעת מיירי, ולפיכך יכול לזכות על ידה. ומשום דלפ"ז קשה דליפלוג וליתני בדידה דהיינו בבנו ובתו הקטנים עצמן שאם יש בהן דעת מזכה על ידן. לכך תירצו התוס' באופן אחר.

דף סה:

(סה ב) **הא והא רבנן כאן בשלו כאן בשל חבירו**.—יש לפרש בשלו הוא מקפיד, אבל אם חבירו מערב עליו אינו מקפיד בשל חבירו.

[2][בכ"י מינכן: מחוי רב יהודה א"ר יצחק, וצ"ל: אר' יצחק = על ר' יצחק.]

דף סו.

(סו סע"א) **מי משוו אינשי שליחא ברא במקום אבא וכו'**.—נראה דאי מיירי כאן בכתב אחד וחתם אחד וכמ"ד (לקמן ע"ב) "כתב סופר שנינו" אין המכשיר מכשיר אלא בדיעבד אם לא שהוא סופר מובהק (עי' לקמן פו ב). ולמ"ד "חתם סופר שנינו" וכאן נמי אם כתב אחד וחתמו שניהם בזה מותר אפי' לכתחילה (כדמוכח נמי התם). ועי' מ"ש בחדושי ריטב"א כאן ודבריו משובשין הרבה ע"י ט"ס.

דף סו:

(סו ב) **פשיטא דכתב הגט הוא דקתני סיפא וכו' אין איכא וכו'**.—יש לדקדק דמה נאמר בסיפא דסיפא "אמר לעשרה כתבו ותנו גט לאשתי אחד כותב ושנים חותמין", דמהא ודאי משמע, דבכלל "כתבו" אף כתיבת הגט. ואולי נאמר דאין הכי נמי, אלא דהספק הוא אם לכתחילה דוקא צריכים לכתוב הגט בעצמם, אבל אם עברו ואמרו לסופר לכתוב וכתב כשר בדיעבד, או שאף בדיעבד לא מהני ופסול. והביאו ראייה מב"ד הגדול שבירושלים, שא"א שלא ידעו לחתום, אבל אפשר שאינם יודעים לכתוב. ואי איכא דכתיבת הגט ע"י אחר כשר בדיעבד למה הצריכם שילמדו לכתוב, דמאחר שעתה אינם יודעים לכתוב כדיעבד דמי.

דף סז.

(סז א תוספות) **ד"ה חכם וכו' ר"מ חריף ומקשה וכו'**.—כתב בשו"ת רלב"ח סי' צב, שר"מ היה חריף (עירובין יג ב), ור' יהודה מתון ומסיק (עי' קידושין נב ב), וכשהיה ר' יהודה רוצה היה יכול להראות גם הוא חריפות.

דף סח.

(סח א) **א"ר יוחנן ג' מאות מיני שדים היו בשיחין, ושידה עצמה איני יודע מהו**.—מפירש"י משמע, דהיינו שדים ורוחות. אבל מצאנו בירושלמי תענ' פ"ד ה"ח [סט ע"א]: "ר' ירמיה בשם ר' חייא בר בא שמונים שידות של מתכת היו בשיחין. א"ר יניי שידה לא היתה בימינו". ופירושו ברור, דשידות של מתכת הן כמו רכב ברזל דיהושע (יז יח). ועוד בסוטה (מח ב): משחרב המקדש בטלה רכב ברזל. ואף שלפנינו שם איתא: "משחרב מקדש ראשון בטלה שירא פרנדא וזכוכית לבנה ורכב ברזל וי"א אף יין קרוש", נראה דט"ס הוא, וצ"ל: משחרב מקדש שני (עי' ירוש' סוכה פ"ד ה"ז, נד רע"ד, דמשמע דרק

אחר שחרב מקדש שני פסקו יין קרוש וזכוכית לבנה. וכן בירוש' תענ' שם משמע דשידה - שהיא רכב ברזל - בטלה אחר שחרב הבית השני). ומה שאמר בירושלמי "שידה לא היתה בימינו" הוא עצמו מה שאמרו כאן "ושידה עצמה איני יודע מהו".

דף סח:

(סח ב) **בדקו קינא דתרנגולא ברא וכו'**.—מעשה כעין זה נמצא בויק"ר פכ"ב בר"ש בן חלפתא (ע"ש).

דף עז.

(עז א) **לימא קסבר ר' יוסי כתב גט על תנאי כשר וכו'**.—עי' רש"י. ותמוה דאיך אפשר לומר כן, דאפי' לא נתקיים התנאי כשר. לכן נראה דס"ד דה"ק כתבו גט ותנוהו לה לאלתר ע"מ שאם לא אבוא עד י"ב חדש, והיינו שמתנה בין על הכתיבה ובין על הנתינה, ומ"מ מכשיר ר' יוסי. ולכך פריך "לימא קסבר ר' יוסי כתב גט על תנאי כשר?", ותקשה לרבא, דאמר לקמן (פד ב), שכל תנאי אפי' על פה פוסל בגיטין אם התנה אותו לפני התורף. ומשני דה"ק שיכתבו לאלתר בלא שום תנאי אלא שעל הנתינה בלבדה הוא מתנה ואם לא באתי וכו'.

דף עח.

(עח א תוספות) **ד"ה אינו וכו'**.—עי' ב"ח אה"ע ריש סי' קלו, שנדחק ליישב דבריהם. ולנו נראה שיש למחוק בתוס' כאן תיבת "ודן". ועניין דבריהם, שהיו רגילים לומר גם "הרי את מותרת לכל אדם", וזה מוכח דאמרינן לקמן (פה ב): "פשיטא אמר לה לאשתו וכו'" (ועי' שם ברש"י ד"ה אמר).

דף עט:

(עט ב משנה) **לשום מלכות שאינה הוגנת**.—לפירש"י נשנתה משנה זו בבבל, וזה דוחק. אבל מצאתי בערוך ע' לשון א' שהעתיק תשובת גאון, דמלכות רומי נחלקה לשתי מלכויות: אחת גדולה והיא הוגנת, וא' קטנה נקראה אלבניז"י [=אלבניה?] ואינה הוגנת ואין לה כתב [ועי' עה"ש].

והח' ח"י בורנשטיין פירש שהוא לבנין עיר רומי, שהוא ב"א תתקפ"ד ליצירה, ולמלכות מדי היינו משנת ג"א תתק"ד, שתפס ארסק הפרתי את המלכות מבית סילוקוס, כי הקפידו הרומיים לכתוב לקיסרים או לארכונים.

דף פה:

(פה ב תוספות) **ד"ה דתהוויין וכו' ואחר התי"ו דיתיהוויין וכו'**.—פי' והיו"ד הוא סימן לסגול כמו בת"א לא תיעבר (במ' כ יח), וכן בלשון התלמוד: היסט, היסק, היקף, היתר. ואחר התי"ו ג' יודי"ן, א' לסימן נקבה נוכחת, א' במקום ה"א השורש וא' נוספת להראות, שהיו"ד נשמעת במבטא. ומה שאמרו עוד ודי תיהוויין הם ב' תיבות אבל דיתבא תיבה אחת - כ"ה דרך ת"א דכ"מ שכתוב בתורה "אשר" מתרגם "די" בתיבה מיוחדת, אבל כל ה"א הידיעה שאצל הפועל מתרגם באות דלי"ת מחוברת לתיבה שלאחריה. ואף שיש בת"א מקומות שיוצאים מכלל זה הם מעטים ובאו רק מטעות הסופרים (ר' אברהם עפשטיין במאסף הכרם תרמ"ח).

דף פט.

(פט רע"א) **גירגרה בשוק**.—בערוך ע' גרגרן מפרש: גירגרה ששפכה מים או יין בגרונה, וזה דלא כפירש"י כאן.

(פט א) **מדאמר רב חסדא וכו' מדאמר רב ששת וכו' בסורא וכו' בנהרדעא וכו'**.—פי' סורא מקומו של רב חסדא[4] ונהרדעא מקומו של רב ששת[3].

דף צ.

(צ רע"א משנה) **ובה"א אפי' הקדיחה תבשילו**.—נראה שב"ה דברו בלשון נקיה, כי תשמיש המטה מכונה בפי חז"ל בלשון בשול[5], והענין פה שמרדה מתשמיש המטה או שמשמעת קולה על עסקי תשמיש[6]. ועי' מ"ש ביבמות סג ב. והנה מצינו בברכות (יז ב) גם "מקדיח תבשילו ברבים" לשם משל (ע"ש).

(צ ע"א תוספות) **ד"ה מה וכו' לעבור עליו בשני לאוין**.—כתב בהגהות הגרי"ב, שצ"ל "בלאו" כמו שהוא בירושלמי. ואפשר שהתוס' הוסיפו עוד לאו אחד ע"פ בבלי יבמות יא ב, דלרבנן סוטה שנסתרה היא בלאו מאחרי אשר הוטמאה (ע"ש).

(?פירוש הר"נ) **על הרי"ף גיטין אינו כולו מהר"נ**, שמסוף פ"ד (מן המשנה "המוציא את אשתו משום שם רע") וכל פ"ה ניכר ע"פ הסגנון, שהם מחכם אחר, שהיה תלמידו

[3] עי' מגלה כט א.

[4] עי' סנה' יז ב וסוכה יד ב. וזה היה אחר שנפטר רב הונא ; אבל לפני שנפטר ר"ה היה "כפרי" מקומו (עי' עירובין סב ב וב"מ ו ב).

[5] עי' פסח' קיב א: לא תבשל בקדירה שבישל בה חבירך.

[6] עי' כתובות עב ב ורש"י שם.

של הרשב"א, שכל מה שמביא בשם רבו נמצא בחדושי גיטין להרשב"א, ואת הרי"ף הוא מכנה "הרב הגאון" או "הרב ז"ל" (עי' רפ"ה ורמז תצ"ב).

(שם רמז תפ"ז) ?**חסר לשון**, וכצ"ל: ומשום דסתמא קתני משמע שכן הדין דקמא יטול בינונית ובתרא זיבורית דאי בשנתרצה האחרון שהוא יטול זיבורית והראשון יטול בינונית לא היה בע"ח גובה אלא מבינונית, דה"ל כמכרו לו ואמר רבא וכו' אלא ודאי כדאמרן וכו' ורבינו ז"ל (הוא הרשב"א בחדושיו כאן, ועי' גם בריטב"א) דחה וכו' (ומה שבינתיים מיותר. ומ"ש ע"ז בחדושי אנשי שם כאן אינו מחוור).

שם **ומיהו באדם בעלמא עד אחד נאמן וכו'**.—כן הוא בחדושי רשב"א וריטב"א, והם ביארו יפה טעמו של דין זה.

(שם רמז תקס"ו) **ד"ה כי עבדינן וכו' וגירות לא שכיחא דהכי אמרינן לעיל בפרקין וכו'**.—אין ראייתו מובנת, דמה שאמרו "גירות לא שכיחא" (פה א) היינו בשמתנה על גוי פלוני בפרט, דודאי לא שכיח שאותו גוי שהתנה עליו יתגייר, אבל גירות בכלל שיתגייר איזה גוי, שהוא ודאי, שהיה שכיח בזמניהם, שעדיין לא נאסרה גירות בדיני המלכות.